

KÖZÉP-DUNÁNTÚL RÉGIÓ SZOCIÁLIS HELYZETÉNEK ELEMZÉSE

A régió fő jellemzői szociális szempontból

Közép-Dunántúl kétarcú régió. Egyfelől nagyon kedvező gazdasági és foglalkoztatási mutatókkal jellemezhető.

- Az egy főre eső GDP a régióban az országon belül az egyik legmagasabb.
- Elérhetőség szempontjából a Közép-Dunántúl hazánkban az egyik legkedvezőbb helyzetben lévő régió, az átlagosnál sűrűbb főúthálózattal rendelkezik, és az úthálózat kiépítettsége is előbbre tart.
- A foglalkoztatottak aránya magasabb az országos átlagnál.
- Kiemelkedően magas a fizikai munkát végzők keresete, és a szellemi munkát végzők jövedelme is az ország élmezőnyébe tartozik.
- Nagy a népsűrűség.
- Pozitív a migrációs egyenleg.
- „Fiatal régió”, azaz az országban itt a legmagasabb a fiatal korosztályok aránya.
- Az országban itt a legalacsonyabb az ezer főre jutó halálozások száma.

A kedvező tendenciák mellett ugyanakkor igen erősek a régió belüli egyenlőtlenségek. Jelentős kistérségi egyenlőtlenségek tapasztalhatók. Különösen hátrányos helyzetben vannak az agrárhagyományokkal rendelkező (Mezőföld, Kisbér) és a hegyvidék aprófalvas térségei (Sümei, Pápai, Tapolcai kistérségek aprófalvai). Ezekben a kistérségekben jellemző a rossz közlekedési infrastruktúra, a külterületeken élők nagy aránya, jelentős a munkanélküliség, alacsony az iskolázottság. Az aprófalvakban az előregedő népesség, míg a Mezőföldön a nagycsaládok szegénysége jelent problémát. Itt kell kiemelnünk azt az öt kistérséget – a Sárbogárdit, az Enyingit, az Abait, a Kisbérit és a Sümegit –, amelyek szinte minden mutató tekintetében jelentősen elmaradnak a régió és az ország átlagától.

Az aktív korú férfi munkaerő nagyarányú bevándorlásának köszönhetően és a női munkahelyek, valamint a nők számára élhető környezet hiányának eredményeként a régióban torzul a férfiak és nők demográfiai aránya. Az egész országban itt a legalacsonyabb az aktív korú nők aránya. Mindössze három kistérségben (Balatonfüredi, Tatabányai, Veszprémi) éri el arányuk az országos átlagot. Az Ercsi kistérségben viszont a fiatal (15-29 év közötti) nők aránya az egész országban a legalacsonyabb (mindössze 42,75%!).

Komoly ellátási hiányok és gyengeségek jellemzik a régiót: gyenge a szociális és rehabilitációs foglalkoztatás, kiépületlen a pszichiátriai és szenvedélybetegek intézményesített támogatórendszere, a régióban csökkentek a szociális alapellátás kapacitásai, nehéz a hozzáférés a családsegítő szolgáltatáshoz, a szociális étkeztetéshez, kiépületlen a falugondnoki szolgálat Fejér és Komárom-Esztergom megyében, gyenge a fogyatékosokat ellátó intézmény- és szolgáltatási rendszer, alacsony kapacitással működnek az idősek klubjai, nem megoldott a szenvedélybetegek ellátása.

Ezek az egyenlőtlenségek és hozzáférési problémák vélhetően szerepet játszanak abban, hogy:

- magas a szubjektív szegénységi érzet a régióban
- nagyon különböző a helyi önkormányzatok szociális bevételi és kiadási gyakorlata, eltérő segélyezési gyakorlatok alakultak ki
- gyengék a régió belül a szakmai együttműködések, hálózatok, a szociális innováció száma és aránya.

Társadalmi-gazdasági helyzetkép

Földrajzi helyzet, településszerkezet

A régiót három megye, Fejér, Veszprém és Komárom-Esztergom megye alkotja. Összesen 26 – Fejér tíz, Veszprém kilenc, Komárom-Esztergom pedig hét – kistérségre tagolódik. A régió 77 km-es Duna-szakaszon határos Szlovákiával. Végighúzódik rajta a Dunántúli-középhegység, melynek meghatározó szerepe van az aprófalvas, zsáktelepüléses településszerkezet kialakulásában. Emellett a régiót északi és keleti oldalon 130 km Duna-szakasz határolja. Veszprém megye területén a Balaton északi partja, Fejérben pedig a

Velencei-tó a turizmus szempontjából kiemelt jelentőségűek. Fejér megye déli és keleti részén mezőgazdasági művelésre kiválóan alkalmas síkság terül el, a Mezőföld.

A régió 26 kistérségében 401 település található, ebből 35 város, melyek jelentős része az elmúlt néhány évben nyert városi rangot. Közülük számos település falusias jellegű maradt, infrastrukturálisan és a megtalálható szolgáltatások szempontjából sem felel meg a város kritériumainak.

A régió településszerkezete változatos. Az aprófalvas, kisvárosias településszerkezettől a mezővárosias, nagyobb falvas településszerkezetig minden megtalálható.

A régió mindössze hat kistérségében van 30 000 főnél nagyobb város, viszont kilenc olyan kistérséget találunk, melyben nincs 10 000 főt meghaladó település. Közép-Dunántúlon a települések 73%-a nem éri el a 2000 főt. Mindez azért fontos a szociális ellátórendszer szempontjából, mert a 2000 főt meg nem haladó települések számára a törvény csak a minimumot írja elő, miközben csak a 30 000 főt meghaladó hat településen érhető el a törvény által előírt szociális szolgáltatások teljes köre.

Demográfiai helyzet

A régió pozitív migrációs egyenleggel rendelkezik, köszönhetően a dinamikusan fejlődő gazdaság következtében ide vándorló aktív korú népességnek. Ennek eredményeként a 60 év alatti korosztályokban az adott korcsoport aránya meghaladja az országos arányt. A 0-14 év közöttiek aránya régióban 17% (országosan 16,6%), a 15-29 év közöttieké 22,8% (országosan 22,2%), a 30-59 év közöttieké pedig 41,2% (országosan 40,8%).

A nők aránya a 15-29 éves korosztályban még mindenhol alacsonyabb a férfiakénál, nemcsak a régióban, hanem az egész országban (48,95%). Viszont az is igaz, hogy ebben a régióban a legalacsonyabb a nők aránya (47,71%), különösen az Ercsi kistérségben (42,75%!), valamint a Tatai (43,7%), a Balatonalmádi (45,5%) a Dunaújvárosi (46,05%) és a Tapolcai (46,15%) kistérségekben. A nők aránya a lakónépességben az országos átlaghoz képest a 30-59 éves korosztályon belül is alacsony. Mindössze négy kistérségben (a Balatonfüredi, a Veszprémi, a Tatabányai, és a Székesfehérvári) haladja meg az országos arányt. Továbbra is rendkívül alacsony azonban az Ercsi kistérségben (46,3%!), továbbá az Abai (48%), az Enyingi (48,5%), a Kisléti (48,5%), a Sümegi (48,7%) és a Zirci (48,8%) kistérségekben. Paradox módon a férfi-nő arány felborulása elsősorban a társadalmi-gazdasági szempontból elmaradottabb kistérségekben jelentkezik. Ennek egyik oka, hogy a bevándorló aktív korú férfi munkaerő az

olcsóbb megélhetés reményében ezeken a területeken telepszik meg, vállalva az otthon és a munkahely közötti ingázást. Másrészt a hátrányosabb helyzetű kistérségeket elhagyják a munkaerő-piaci szempontból aktív korú nők, mert ezeken a területeken nem találnak képzettségüknek és képességeiknek megfelelő munkát és ellátásokat. (Pl. ezekben a kistérségekben teljességgel hiányzik a három év alatti kisgyermek napközbeni ellátása.)

A 70 év felettiek aránya elmarad az országos átlagtól. Ennek oka nem a korai halálozás, hanem a régió kedvező munkaerő-piaci helyzetéből adódóan a régióba költöző aktív korúak magas száma.

A természetes szaporulat területén negatív tendencia tapasztalható ebben a régióban is, noha a fogyás mértéke kisebb ütemű az országosnál. Az egész országban itt a legalacsonyabb az ezer főre jutó halálozások száma.

Lakáshelyzet

Ebben a tekintetben kedvezőbb képet mutat a régió az országosnál, a lakások 60%-a összkomfortos (miközben az országos átlag nem éri el az 50%-ot), azonban jelentős kistérségi szintű egyenlőtlenségek fedhetők fel. Nyolc kistérségben meghaladja a komfort nélküli lakások száma a 15%-ot. Különösen rossz a helyzet az Enyingi, Sárbogárdi kistérségekben több mint 25%, az Abai, Kisbéri és Sümegi kistérségekben 20%-ot meghaladó a komfort nélküli és szükséglakások aránya.

Akárcsak az ország többi részén, a régió nagyvárosaiban is súlyos problémát jelentenek a drágán üzemeltethető, elöregedő panelek.

Makrogazdasági folyamatok

Az egy főre eső GDP 2001-ben a harmadik legmagasabb volt az országban, 1,36 millió Ft/fő. Ennél csak a közép-magyarországi (2,304 millió Ft/fő) és a nyugat-dunántúli régióban (1,518 millió Ft/fő) volt magasabb az egy főre jutó bruttó hazai termék. Az ország GDP-jének 10,3%-a ebben a régióban állt elő. A vállalkozások számának alakulásában domináns az egyéni vállalkozások aránya, de gazdasági súlyuk ezzel nincs arányban. Hiányzik a kis- és középvállalkozói szektor számos feltétele. Bár a régió gazdaságilag kedvező helyzetben van az ország más régióihoz képest mind a GDP, mind a különböző vállalkozások számát tekintve, ezt az előnyös képet csak néhány gazdaságilag kedvező helyzetben levő kistérség (Székesfehérvári, Veszprémi, Tatabányai) és az itt megtelepedő multinacionális cégek

biztosítják, miközben a kistérségek jelentős részében komoly problémák mutatkoznak a gazdasági teljesítmény területén.

A régió szociális helyzetét meghatározó körülmények

Urbanizáció/deruralizáció – dezurbanizáció/ruralizáció

Alacsony a régióban a városok száma, 401 településből mindössze 35. Ugyanakkor több város csak nevében, méretében vagy történelmi hagyományai miatt város, infrastrukturálisan azonban elmaradott, inkább falusias jellegű. Ilyenek a Mezőségben található városok (Sárbogárd, Ercsi, Enying), másrészt a Bakonyban fekvő, az elmúlt néhány évtizedben iparilag nem vagy kevésbé fejlődő, történelminek tekinthető városok (Sümeg, Zirc), illetve a közelmúltban városi rangot kapott nagyközségek (Badacsonytomaj, Bábolna, Lábatlan stb.). Ugyanakkor néhány dinamikusan fejlődő nagyváros (Székesfehérvár, Veszprém, Tatabánya) megalapozza a régió jó gazdasági mutatóit.

Az utóbbi időben megfigyelhető a régióban egyfajta dezurbanizációs folyamat is, a város irányából a falu felé történő elvándorlás. Miközben a város teremti meg a munkahelyek jelentős részét, addig a falu az olcsóbb megélhetést biztosítja az ott lakók számára. Ennek eredménye az ingázók számának növekedése, melynek következtében óhatatlanul felmerül a helyközi közlekedés kapacitásainak a fejlesztése, és ezzel együtt a szolgáltatások elérhetőségének bővítése a vidéken élők számára.

Közlekedési és hozzáférési problémák

Elérhetőség szempontjából a Közép-Dunántúl – különösen Fejér és Komárom-Esztergom megye – hazánkban az egyik legkedvezőbb helyzetben lévő régió, sűrű főúthálózattal rendelkezik (M1, M7, M8, M6), és az úthálózat kiépítettsége is jobb az átlagnál. Ugyanakkor a régió észak-déli közlekedési hálózata nem megfelelő. A vidéki minőségi élet feltételei közül hiányoznak az egyes települések közötti mellékút-hálózati elemek, a régió 401 települése közül 61 küszködik a zsáktelepülések problémájával, elsősorban Veszprém megyében (31 település).

A népesség egészségügyi helyzete

Az egészségügyi ellátás helyzete hasonló a többi régióéhoz. A járóbeteg-szakellátás kiépült, de kistérségi megoszlása egyenetlen.

A kedvező gazdasági és foglalkoztatási helyzet nem egyértelműen érezhető a születéskor várható élettartam mutatóinál. Miközben a halálozások lakónépességre vetített aránya ebben a régióban a legalacsonyabb, a születéskor várható élettartam tekintetében már csak a negyedik helyet foglalja el a régió.

Az egészségügyi infrastruktúrát tekintve az országban Pest megyét követően Fejér megyében jut a legnagyobb számú lakos egy háziorvosra. Hasonlóan rossz a helyzet a körzeti ápolónők, valamint a gyógyszertárak tekintetében is. A védőnők számának növekedésével a régió felzárkózott a dunántúli régiók kedvezőbb ellátottságához.

Már 1998-ban is ebben a régióban volt az egyik legalacsonyabb a kórházi ágyak száma lakosságarányosan, 2002-re pedig egyértelműen itt található a legkevesebb kórházi ágy. Míg azonban Veszprém megyében országos átlagban is magas a tízezer lakosra jutó kórházi ágyak száma (85), addig az országon belül Fejér (62) és Komárom-Esztergom (60) megyében a legalacsonyabb ez a szám.

Iskolázottságra vonatkozó adatok

A nyolc osztályt el nem végzettek aránya a régió (7 évesnél idősebb) lakónépességén belül 19,5%, országosan a közép-magyarországi (15,3%) és a nyugat-dunántúli (18,9%) régióé után a harmadik legalacsonyabb. (Az országos átlag 20%.) A mindössze 8 osztályt végzettek arányát (27,5%) tekintve régióink szintén a harmadik legkedvezőbb helyzetű (itt is az előbbi két régió előzi meg Közép-Dunántúlt), viszont már elmarad az országos átlagtól (26,3%). Az érettségivel nem rendelkező középiskolai végzettségűek száma ebben a régióban a legmagasabb, 23,8%, (országos átlag 21,1%), miközben a középiskolai érettségivel rendelkezők aránya (19,3%), elmaradva az országos átlagtól (20,6%), a harmadik legmagasabb Közép-Magyarország (25,8%) és Nyugat-Dunántúl (20,6%) után. A felsőfokú végzettségűek aránya (9,8%) szintén kisebb az országos átlagnál (12,1%), a régiók sorában Közép-Dunántúl e téren is Közép-Magyarország (18,8%) és Nyugat-Dunántúl mögé, a harmadik helyre szorul, megelőzve viszont, ha kevéssel is, a többi régiót.

Az iskolázottsági adatok terén nagy különbségek tapasztalhatók kistérségi szinten. Jók az iskolázottsági mutatók azokban a kistérségekben, ahol van valamilyen felsőoktatási intézmény (Veszprém, Székesfehérvár), ugyanakkor rendkívül rossz a helyzet más

kistérségekben. Nagyon magas a nyolc osztályt el nem végzettek aránya – a teljes lakónépesség majd egynegyede – a Fejér megye déli részén levő három kistérségben, az Abaiban, az Enyingiben és a Sárbogárdiban, továbbá a Sümegiben. Az Abai, az Enyingi, a Sárbogárdi és az Adonyi, valamint a Kisbéri kistérségekben a (7 évesnél idősebb) lakónépesség több mint egyharmada mindössze nyolc osztályt végzett. Ugyanakkor rendkívül alacsony a felsőfokú végzettségűek száma ugyanezekben a kistérségekben (Abai: 3,6%, Enyingi: 4,1%, Adonyi: 4,6%, Kisbéri: 4,9%, Sümegi: 4,9%, Sárbogárdi: 5,2%).

Foglalkoztatottsági helyzet

A régióban az 1990-es évek elején megindult gazdasági növekedés következtében mára magasabb a foglalkoztatottak aránya az országosnál. Különösen kedvező a helyzet ebben a tekintetben a Székesfehérvári (44,2% és a Veszprémi (43,9%) kistérségekben. Három kistérségben viszont (Abai 35,1%, Enyingi 35,2%, Sárbogárdi 32,9%) nagyon alacsony a foglalkoztatottak aránya.

A nők aránya a foglalkoztatottak között mindenhol alacsonyabb a férfiakénál. Ez a különbség az idősebb korosztályokon belül csökken, részben, mert a férfiak morbiditási arányszáma magasabb, részben, mert a nők tanulmányaik befejezése és a kisgyermek felnevelése után, idősebb korban állnak (újra) munkába.

Munkanélküliség

A munkanélküliségi ráta 1997-től 2002-ig csökkent a régióban (8,5%-ról 6,3%ra), majd 2003-ban enyhe növekedést mutatott (6,5%). A regisztrált munkanélküliek lakónépességhez viszonyított aránya a régióban 2002-ben jóval az országos átlag (10,3%) alatt volt. 1998-hoz képest 2002-re mindössze négy kistérségben (Enyingi: 104,9%, Sárbogárdi: 114,3%, Sümegi: 117,7% és Várpalotai: 107,8%) emelkedett a munkanélküliek száma.

Ha a régiók mutatóit vizsgáljuk, akkor a nemek szerinti összetételt tekintve országos tendenciának tűnik (Közép-Magyarország régiót kivéve), hogy magasabb a férfiak aránya a regisztrált munkanélküliek között. Ez tapasztalható a közép-dunántúli régióban is, bár itt a különbség kisebb az országos átlagnál. Kistérségi szinten sokkal differenciáltabb képet

kapunk. A régió 26 kistérségéből 14-ben a férfiak, a többiben nők aránya magasabb a regisztrált munkanélküliek között.

A régió munkaerő-problémáit eddig jól kezelte az olcsó bér munkára építő multinacionális cégek jelenléte, a térségből való fokozatos kivonulásukkal azonban már most is érzékelhető űr keletkezik a munkaerőpiacon. Jelenleg még enyhíti a munkanélküliség problémáját e területen más multinacionális cégek megjelenése, azonban hosszú távon mindenképpen szükség van a térségben a gazdasági szerkezet tudatos átalakítására, a kis- és középvállalkozások fejlesztésére, gazdasági súlyuk növelésére, továbbá a betanított munkásként megjelenő tömeg képzését/átképzését célzó programokra.

Foglalkoztatottsági jellemzők: a keresetek alakulása

A régiót jelentős munkajövedelmi, kereseti egyenlőtlenségek jellemzik. Fejér megyében például egy fizikai munkát végző munkavállaló átlagosan 13 000 Ft-tal keres többet, mint Veszprém megyében. Fejér megyében a fizikai munkakörben dolgozók kereseti adatai egyébként országosan is kiugróak: az itt dolgozók keresete még a budapestiekét is túlszárnyalja, és ezzel a megyében dolgozók rendelkeznek országosan is messze a legmagasabb fizetésekkel.

A szellemi foglalkozásúak tekintetében is jelentős különbségek vannak a megyék között. Itt azonban a kiugróan magas kereseti mutatókkal rendelkező Fejér megye már határozottan Budapest mögé szorul, ám így is majd' 2000 Ft-tal haladja meg az itt dolgozók átlagos keresete az országos átlagot.

Kirekesztődés

A KSH 2002-es háztartásstatisztikai felvétele nyomán, Havasi Évák által számított szegénységi adatok tanúsága szerint a háztartások 10,2%-a tekinthető fogyasztási szegénynek (jövedelmének több mint 45%-át költi élelmiszerre), 8,3%-a él substandard lakásban, vagy lepusztult lakókörnyezetben, 7,9% tekinthető kiadási szegénységben élőknek (kiadásai alacsonyabbak a medián 60%-ánál). A KSH adatai szerint a háztartások 5,6%-a rendelkezik alacsony jövedelemmel. Az alábbi táblázatból jól látszik, hogy a minden szegénységi mutató tekintetében a régió jelentősen alatta marad az országos átlagnak, ennek ellenére figyelemre

méltó adat, hogy a háztartások 11,6%-a érzi magát szegénynek, amely magasabb, mint az országos átlag.

Különböző szegénységi arányok megoszlása						
	Jövedelmi szegény	Kiadási szegény	Lakáskomfort szegény	Fogyasztási szegény	Lakás szegény	Szubjektív szegény
Közép-Dunántúl	5,6%	7,9%	7,1%	10,2%	8,3%	11,6%
Országosan	7,5%	9,4%	10,0%	13,3%	11,6%	11,4%

KSH, 2002. Háztartásstatisztikai felvétel számított adatai, Havasi Éva

Segélyezés

Az önkormányzatok nagyon különböző bevételi és kiadási struktúrával rendelkeznek a segélyezés területén. A meglévő adatok azonban arra is utalnak, hogy a települések gazdasági, szociális egyenlőtlenségeit a szociális normatíva rendszere nem képezi le teljes mértékben. Bár a hátrányos helyzetű települések szociális normatívája magasabb, az emelt összegű normatívák mégsem fedezik a felmerülő szükségleteket.

A segélyezés finanszírozási feltételei mellett maga a segélyezés is jelentős különbségekkel jellemezhető. A falvak tekintetében a tartós munkanélküliség olyan jelentős teher a segélyezési rendszernek – a segélyek 20-30%-ában a tartósan munka nélkül maradtak rendszeres szociális segélye a jellemző –, ami lényegében kizorít olyan egyéb segélyezési típusokat, mint a lakásfenntartási támogatás, valamint az időskorúak járadéka.

Idősek szegénysége

Az idősek szegénysége nem jelentkezik olyan intenzitással a közép-dunántúli régióban, mint az ország más területein. A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők egy főre jutó átlagos ellátási összege 2001-ben Közép-Magyarország régió (44 593 Ft) után ebben a régióban volt a legmagasabb (41 441 Ft). Különösen magasak a nyugdíjak Komárom-Esztergom megyében (42 730 Ft). Ennek egyik oka a megyében korábban virágzó hagyományos bányászati tevékenység. Az innen nyugdíjba vonulók az átlagosnál magasabb összegű nyugdíjjal rendelkeznek. Ezzel szemben a mezőgazdasági vidékek és Veszprém

megye aprófalvas területeinek nyugdíjasainak lényegesen rosszabbak a jövedelmi viszonyaik, bár átlagosan az itteni ellátások összege is meghaladja az országos átlagot.

Gyermekek szegénysége

A gyermekek szegénysége elsősorban a családok szegénységén mérhető. A nyugat-dunántúli régió után ebben a régióban részesülnek a legkevesebben kiegészítő családi pótlékban a 0-24 éves korosztályon belül (Tízezer 0-24 éves lakosból 1764), fele annyian, mint Észak-Magyarországon (3534) vagy Észak-Alföldön (3887). Nem hagyhatók azonban figyelmen kívül bizonyos belső egyenlőtlenségek. A Sárbogárdi (11,2%), Enyingi (10,4%), Abai (9,8%), Ercsi (8%), a Sümegi (8,8%), és a Pápai (7,6%) kistérségekben meghaladja az országos átlagot (7,5%) a rendszeres gyermekvédelmi támogatásban részesülő 0-14 év közötti gyermekek száma, és többszöröse mint más, gazdaságilag fejlettebb kistérségekben (Móri (3%), Székesfehérvári (3,2%), Veszprémi (3,5%)). A régió jó átlagos mutatói mellett tehát komoly szegénységgel, gyermekszegénységgel küzdő térségeket találunk.

A szegénység által különösen veszélyeztetettek a nagycsaládosok, a hátrányos helyzetű térségekben élők, valamint az alacsony iskolai végzettségű és munkanélküli szülők gyermekei.

Gyermekek veszélyeztetettsége

A gyermekjóléti szolgálatok nyilvántartása szerint 2002-ben a régióban 13 394 veszélyeztetett gyermek élt, Fejérben 4486-an, Komárom-Esztergomban 4835-en, míg Veszprém megyében 4073-an. A védelembe vett gyermekek száma a régióban 1816 volt (Fejér: 713, Komárom-Esztergom: 452, Veszprém: 651)

A védelembevétel meghatározó oka mind a három megyében a szülőnek felróható magatartás (az esetek felénél ez a védelembevétel dokumentált oka). A második leggyakoribb ok a gyermeknek felróható magatartás, amely szintén mind a három megyében megelőzi a környezeti okokat. Ehhez képest a veszélyeztetettség esetében az anyagi veszélyeztetettség a meghatározó, miközben különösen Fejér és Veszprém megyében az országos átlaghoz képest is alacsony az ezer megfelelő korúra jutó veszélyeztetettek aránya.

Munkaerőpiacról kiszorult, egészségügyi állapotuk és életmódjuk miatt veszélyeztetett emberek

Kábítószer-fogyasztók

A regisztrált kábítószer-fogyasztók intézményes adataiból nem annyira a tényleges számukra, hanem jóval inkább az ellátórendszer probléma iránti érzékenysége tudunk következtetni. Így lehetséges, hogy a regisztrált kábítószer-fogyasztók száma a lakosságon belül tízezer lakosra vetítve Veszprém megyében, ahol a régió egyetlen drogambulanciája működik, 7,4 – a másik két megyéhez képest több mint duplája (Fejér: 3,4, Komárom-Esztergom: 3,5). Nyugat-Dunántúl (3) és Észak-Magyarország (3,8) után itt van a harmadik legkevesebb regisztrált kábítószer-fogyasztó (4,8), lényegesen kevesebb, mint az országos átlag (12,6)

Ugyanakkor nehezíti a probléma kezelését, hogy az amúgy is gyenge szenvedélybeteg-ellátás csak a férőhelyek egy részére fogad kábítószer-problémákkal küzdő szenvedélybetegeket.

Fiatalkorú bűnelkövetők

1997-hez képest 2001-ben azt tapasztaljuk, hogy mind országosan, mind a régióban csökkent az ismertté vált fiatalkorú bűnelkövetők száma. Ugyanakkor már 2000-ról 2001-re növekedni kezd ez a szám. Ennek valószínű oka, hogy több olyan cselekmény került a törvény által meghatározott bűncselekmények közé, melyek korábban nem minősültek bűncselekménynek (pl. kábítószer-fogyasztás, ittas vezetés), így az e cselekményeket elkövető, ismertté vált személyek bekerültek az ismertté vált bűnelkövetők statisztikájába. Miközben 2001-ben az ismertté vált fiatalkorú bűnelkövetők számában országos tendenciaként értékelhetjük a jelentős növekedést (105%), azt is látnunk kell, hogy ez a szám a közép-dunántúli régióban emelkedett a legnagyobb mértékben (114,5%). Így is elmondható azonban, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők száma 1997 és 2001 között jelentősen (84,1%-ra) csökkent. A közép-dunántúli régióban így 2001-ben az ismertté vált fiatalkorú bűnelkövetők száma 1206 fő volt (Fejér: 385, Komárom-Esztergom: 444, Veszprém: 377)

Felnőtt korú bűnelkövetők

Az ismertté vált felnőtt korú bűnelkövetők aránya 1997-hez képest 2001-re országosan 7,8%-kal csökkent. A régióban nagyjából ezzel azonos csökkenés tapasztalható az említett időszakon belül. A közép-dunántúli régióban 2001-ben az ismertté vált felnőtt korú

bűnelkövetők száma 10 814 fő volt (Fejér: 3429, Komárom-Esztergom: 3581, Veszprém: 3804).

Fejér megyéről elmondható, hogy itt volt a legnagyobb a csökkenés mértéke 1997 és 2001 között. A legjelentősebb, 14,7%-os csökkenés 2000-ben tapasztalható. Veszprém megyében alig, mindössze 2,6%-kal, míg Komárom-Esztergom megyében 9,2%-kal csökkent az ismertté vált felnőtt korú bűnelkövetők száma a korábbiakkal azonos időszakban.

Nyilvántartott tbc-s betegek

A tbc-s megbetegedések száma az elmúlt időszakban ugrásszerűen megnőtt egész Magyarországon. Ez jelzi, hogy bizonyos szociális problémák is jelentősen növekedtek az országban. A közép-dunántúli régióban él az aktív tbc-s betegek 8,9%-a, tízezer lakosra 46,1 tbc-s beteg jut. 2002-ben a regisztrált aktív tbc-s betegek több mint fele újonnan regisztrált volt. Közép-Dunántúl régió belül tízezer lakosra Veszprém megyében jut a legkevesebb beteg, mindössze 25 fő. Fejér megyében ez a szám 53,2 fő, míg Komárom-Esztergom megyében 61,4 fő.

Cigány népesség

Országosan a roma lakosság jelentős része tartozik ahhoz a réteghez, mely a kilencvenes években végképp kiszorult a munkaerőpiacról, és ennek folyamányaként halmozottan hátrányos helyzetű, kimarad a társadalmi javak és szolgáltatások igénybevevőinek köréből, védtelenné válik a bürokráciával szemben. A fenti probléma nem jelentkezik olyan intenzitással a közép-dunántúli régióban, mint Dél-Dunántúlon vagy Észak-Magyarországon, abból az egyszerű tényből eredően, hogy a régió belül a cigány népesség aránya a lakónépességben belül a másik két említett régióhoz képest lényegesen alacsonyabb, 0,8% a 2001. évi népszámlálás adatai alapján. Ugyanakkor a cigány népesség számát más becslések ennek 3-4-szeresére teszik a régióban. Alacsony számarányuk miatt jó néhány őket célzó program nem jutott el ebbe a régióba, miközben problémáik és számuk folyamatos növekedése ebben a régióban is indokoltá tenné azt.

Belső periferián élők

A régió belső periferiáját jelentő hátrányos helyzetű kistérségek közül 5 – az Enyingi, a Sárbogárdi, az Abai, a Sümegi és a Kisbéri kistérség – tekinthető a komplex mutató alapján számított társadalmi és gazdasági szempontból elmaradott kistérségnek. Mellettük még számos mutató alapján veszélyeztetettnek tekinthető az Ercsi, az Adonyi és a Tapolcai kistérség.

Fogyatékossgal élő emberek

A legutóbbi népszámlálási adatok szerint a régióban 59 011 fogyatékossgal élő ember él. A fogyatékkal élők száma több mint másfélszeresére nőtt a 1990 és 2002 között. A férfiak esetében kisebb volt ez a növekedés, 1990-ben 21 260 fogyatékkal élő férfi volt a régióban, míg 2001-ben 30 137. A fogyatékkal élő nők száma csaknem duplájára, 16 350-ről 28 874-re emelkedett. A régión belül Fejér megyében volt legnagyobb a növekedés mértéke, különösen a nők körében.

Az adatok feltehetően nem arról szólnak, hogy ténylegesen ennyivel több lett a fogyatékkal élő ember. Sokkal valószínűbb, hogy a probléma társadalmi megítélése változott oly mértékben, hogy másfélszer annyian merik vállalni fogyatékossgukat, mint a rendszerváltást megelőzően.

Veszélyeztetett lakhatás

Rendkívül hektikusan változik az egyes települések között és azokon belül is a lakásfenntartási támogatásban részesülők aránya és a támogatások összege. Van olyan kistérség, mégpedig az Abai, ahol az egész kistérségben mindössze 2 fő jutott lakásfenntartási támogatáshoz (0,1 ezrelék), ezzel szemben a Zirci kistérségben a lakosság 35,7 ezreléke, 265 fő összesen. Hasonló a helyzet az egy személyre jutó támogatások összegével kapcsolatban. Az Abai 6000Ft/fő mellett a Móri kistérségben 57 745 forint jutott egy támogatottra. Az egy lakosra jutó támogatási összeg is óriási eltéréseket mutat kistérségenként. Míg az Abai kistérségben 51 fillér jut egy lakosra, addig a Zirci kistérségben 877 forint. Az eltérés több mint 1700-szoros. Tendenciának tekinthető, hogy minél kisebb egy település, annál nehezebb a támogatáshoz való hozzájutás.

Településszerkezet – közigazgatás – szociális igazgatás, ellátás

Egy-egy térségen belül a településszerkezet, a közigazgatás és az adott térségben elérhető szolgáltatások kapcsolata nehezen vitatható.

A Közép-Dunántúlon alapvetően kétfajta településszerkezeti problémával kell szembenéznie a helyi közigazgatásnak. Az egyik az aprófalvas településszerkezet, mely a Bakony kistérségeit érinti (Zirci, Sümegi, Ajkai, Tapolcai, Kisbéri, Balatonfüredi, Pápai kistérségek), ahol a települések több mint 85%-án 2000 főnél kevesebb számú lakos él. A Pápai kistérségben mind a 48 falu (az egyetlen Pápa város kivételével) 2000 lakos alatti.

A másik problémaforrás a városhiányos, vagy a szolgáltatásszervezés tekintetében a városi funkciót betölteni nem képes településeket nélkülöző kistérségek. Ide sorolható a Balatonalmádi-Ercsi tengelyre felfűzhető 6 kistérség (Balatonalmádi, Enying, Aba, Adony, Gárdony, Ercsi), valamint a Zirci, a Kisbéri és a Sümegi kistérségek. Az utóbbi három kistérséget mindkét településszerkezeti probléma érinti.

Szolgáltatástervezési koncepciók

Mindhárom megyei szolgáltatástervezési koncepció elkészült határidőre, azonban a megyei jogú városok közül csak Tatabánya, illetve 2005 tavasza óta Veszprém városa büszkélkedhet ezzel, mely utóbbinak előzménye az 1999-ben elkészült szociálpolitikai stratégia. A dunaújvárosi és a székesfehérvári koncepció még várat magára.

Tartalmilag és formailag igencsak különböző dokumentumok készültek, így elemző összehasonlításuk nehéz. Az elkészült és készülő szolgáltatástervezési koncepciókról általában elmondható, hogy jövőképükben az alapellátások törvény szerinti teljesítését és a differenciált, emelt szintű szakellátásokat célozzák meg. A plurális, szektorsemleges szociális ellátórendszer kialakításának igénye megjelenik a dokumentumokban, de a megvalósítás ösztönzésére tett javaslatokat nem tartalmazzák.

Ágazaton belüli, ágazatközi és szektorközi együttműködések

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézetnek 2004 első felében készült el egy kutatása *Szektorok közötti együttműködés a közép-dunántúli szociális szolgáltatások szervezésében* címmel, mely ezt a témakört is feldolgozta. Ennek a kutatásnak az alapján elmondható, hogy a szektorok közötti együttműködések még nem ideálisak. A szociális szférának legrosszabb a kapcsolata a gazdasági szférával. Az egyházakkal való informális kapcsolatok mellett nagyon rosszak a formális kapcsolatok. Viszonylag jónak tekinthető az állami és az önkormányzati szférával való kapcsolat.

A régió szociális ellátórendszere

A szociális alap- és szakellátás

A három megye közül Komárom-Esztergom megyében az országos átlagnak megfelelő az alap- és nappali ellátásban foglalkoztatottak száma (14,9 fő), míg Veszprém megyében a régiós átlaghoz közeli (12,7 fő), Fejér megyében pedig jóval átlag alatti (10,4 fő).

Az alap- és nappali ellátásban foglalkoztatottak száma 1998-2002 között csak Komárom-Esztergom megyében változott pozitív irányban, a másik két megyében csökkenés tapasztalható.

Érdekes, hogy miközben az Esztergomi és a Kisbéri kistérségben nőtt legjobban az alap- és nappali ellátásban foglalkoztatottak száma, addig a Sümegi és a Székesfehérvári kistérségben a legalacsonyabb az ápolói, gondozói munkát végzők aránya az összes foglalkoztatott között.

A közép-dunántúli régióban 10 000 lakosra átlagosan 34,9 fő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonokban dolgozó személy jut, ami kisebb az országos átlagnál (37,1 fő).

Az ezen intézményekben foglalkoztatottak száma 1998-2002 között, akárcsak országosan, ebben a régióban is növekedett. Az Adonyi kistérségben nyolcszorosára, de a Veszprémi, Balatonfüredi, Ercsi és Oroszlányi kistérségben is több mint kétszeresére nőtt ez a szám, míg egyedül a Zirci kistérségben csökkent.

Összesítve tehát a két ellátási forma adatait, az országos átlag (51,7 fő) alatt van Közép-Dunántúlon a 10 000 lakosra jutó alap- és nappali ellátásban, valamint a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonokban foglalkoztatottak száma (47,3 fő).

Humánerőforrás, szakember-ellátottság

Az ellátórendszer kapacitásainak gyengesége arra utal, hogy sokkal több szociális szakemberre lenne szükség az ellátórendszerben, miközben paradox módon a frissen végzett szakemberek elhelyezkedési gondokkal küzdenek régióban.

Ugyanakkor a SWOT erősségként értékeli a szakemberek felkészültségét és képzettségét. A SWOT tehát olyan képet fest elénk, amelyben nehéz külső feltételek mellett a szakemberek felkészültsége jó, mégis a nagy leterheltség és a támogatórendszerek hiánya korai kiégéssel fenyeget. Gyenge a régióban a szociális felsőoktatás, kevés a képzésben, továbbképzésben részt vevő szociális szakember, kevés a szakmai együttműködési fórum, az ágazatközi együttműködések rendszere merev, és hiányoznak azok a szakmai network-ök, hálózatok, amelyek az innovatív szakmai gyakorlatokat ösztönöznék.

Partnerség, szakmai érdekképviselés, szakmai szerveződések

A fentiekből egyenesen következik, hogy a régióban gyengék a partnerségi formák mind az állami, civil és piaci szervezetek, mind az ágazatok között. A szociális szakma marginalitása a gazdasági mozgástér ellenére is jelentős.

Önkéntesség

Az önkéntes segítség elsősorban karitatív, egyházi indíttatású vagy önsegítő szerveződések keretein belül valósul meg. Ilyenek az egyházi Karitászok, a Vöröskeresztek, a Máltai Szeretetszolgálat, a Teljes Élet Szociális Alapítvány és a Szellemi Sérült Testvéreinkért Alapítvány – mely utóbbi kettő megosztva a Székesfehérvártól 20 km-re fekvő Söréden nyaraltat kizárólag önkéntes segítők bevonásával fogyatékos gyermekeket –, továbbá szenvedélybetegek segítségét felvállaló önsegítő csoportok (pl.: Szőlőtő Alapítvány, Alba Regia Menedék Alapítvány). Az önként végzett tevékenységek közé sorolható a legtöbb civil szervezet munkája is. Mindezek mellett is azt kell mondanunk, hogy ezek csak elszigetelt

példák, az önkéntes segítségnek sem kultúrája, sem intézményi háttere nem alakult ki a régióban, és gyenge az ezek háttéréül szolgáló társadalmi problémák iránti érzékenység is.

A szociális ellátórendszer helyzete ellátási területenként

Gyermekjólét, gyermekvédelem

A települési önkormányzatok gyermekjóléti terület iránt tanúsított figyelmét jól tükrözi, hogy elkészült-e a helyi átfogó gyermekjóléti értékelés, megtárgyalta-e azt a képviselő testület, valamint, hogy van-e a településnek gyermekvédelmi koncepciója.

A régió erre kötelezett településeinek 93%-ban (országosan mindössze 67%-nál) már elkészült az önkormányzatok átfogó értékelése, és ezek 89%-át (országosan 61%-át) megtárgyalták a képviselő-testületek. Ez rendkívül jó aránynak mondható. A gyermekvédelmi koncepció területén már nem ilyen jó a helyzet, bár itt is az országos átlag fölött teljesítettek a régió önkormányzatai, minthogy 25%-uk már elkészítette (az országos 17%-kal szemben), míg 27%-uknál kidolgozás alatt van a koncepció (országos adat: 28%).

A gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermekek közül a nevelőszülőnél elhelyezett gyermekek aránya a régióban jóval elmarad az országos átlagtól: Fejér és Komárom-Esztergom megyében csak minden harmadik gyermekvédelmi gondoskodásban részesülő gyermek van nevelőszülőnél, miközben az országos átlag az 50 %-hoz közelít.

A gyermekjóléti szolgálatok szakmai tevékenységének döntő részét az információszolgáltatás és a tanácsadás teszi ki (az összes szakmai tevékenység 68,4%-a). Ezt követi a hivatalos ügyekben való közreműködés (16%) és az esetmegbeszélés (7,7%).

Bölcsődei ellátás

Az óvodás kor alatti gyermekek napközbeni ellátása a gyermeket vállaló szülők, elsősorban a nők szempontjából jelentős. Fontos, hogy a kisgyermekes szülőknek meglegyenek azok a lehetőségei, melyek hozzásegítik szakmai, társadalmi kapcsolataik ápolásához, hogy ne essenek ki munkájukhoz kapcsolódó gyakorlatból. A kisgyermek napközbeni, bölcsődei elhelyezése ehhez segítheti hozzá a szülőt.

A bölcsődék a nagyobb, megyei jogú városokba koncentrálódnak (Székesfehérvár 8, Dunaújváros 8, Tatabánya 6, Veszprém 6). Eközben kistérségek majd' egyharmadában nincs

bölcsőde (26 kistérségből 8-ban), éppen a legrosszabb helyzetű, munkanélküliséggel leginkább sújtott térségekben. (Aba, Adony, Ercsi, Kisbér, Sümeg). 1993 óta a bölcsődék száma a régióban 80%-ra esett vissza, 1993 óta a bölcsődei férőhelyek száma 70%-ra, a bölcsődébe beíratott gyerekek száma is több mint 1000 fővel, az akkori szám 70%-ra csökkent. (Míg 1993-ban 3878, addig 2003-ban csak 2830 gyermek részesült bölcsődei ellátásban.) A bölcsődébe beíratott gyerekek száma 20-25%-kal meghaladja a férőhelyek számát. (Minden 10 bölcsődei férőhelyre 12-13 beíratott gyermek jut.) Ma a régióban a 0-4 év közötti gyermekek 5,66%-a jut hozzá bölcsődei ellátáshoz. 2003-ban már a bölcsődék száma, az ott található férőhelyek és a beíratott gyermekek száma is emelkedni kezdett, köszönhetően a régióban a két újonnan létesített, nem önkormányzati fenntartású bölcsődének.

A három év alatti gyermekek elhelyezését szolgáló alternatív lehetőségek is csak nehézkesen terjednek a régióban. Családi napközi a régió 26 kistérségéből mindössze 5-ben (Sárbogárd, Adony, Mór, Dorog, Esztergom) volt megtalálható 2002-ben, mindössze 35 férőhellyel.

Családvédelem, családsegítés

Az országban ebben a régióban működik a legkevesebb családsegítő egység, a három megyében összesen 87. Ebből 38 Fejér megyében, 34 Veszprémben és mindössze 15 Komárom-Esztergomban. Lényegesen alacsonyabb a szolgáltatást igénybe vevők aránya is (2,5%) a lakónépességhez viszonyítva az országos átlagnál (3,1%). Ez megyénként megosztva: Komárom-Esztergomban 1,8%, Fejér megyében 2,5%, Veszprém megyében 3,3%. Komárom-Esztergom megyében a szolgáltatást igénybe vevők aránya jócskán elmarad az országos átlagtól, mindössze két kistérségben, a Dorogiban (3,6%) és a Kisbérben (3,6%) van az országos átlag felett. A szolgáltatást igénybe vevők aránya viszont kiugróan magas az Ajkai (10,9%) és az Enyingi (7,2%) kistérségben.

Idősellátás

A Közép-Magyarország és Dél-Alföld után a Közép-Dunántúlon részesülnek a legkevesebben szociális alapellátás keretében házi étkeztetésben, 10 000 hatvan év feletti lakosból 463-an. (Ez a szám országos átlagban 497 fő.) A legtöbb Veszprém megyében (526 hatvan év feletti lakos 10 000 azonos korúból), a legkevesebben pedig Fejér megyében. (399 hatvan év feletti lakos 10 000 azonos korúból.)

Házi segítségnyújtásban is a közép-magyarországi régió (148 fő) után itt részesülnek a legkevesebben (10 000 hatvan év feletti lakosból 196 fő). Ehhez az ellátáshoz a régióon belül Fejér megyében jutnak hozzá legtöbben, 10 000 hatvan év feletti lakos közül 238-an, míg Komárom-Esztergom megyében csak 174, míg Veszprém megyében 167 fő.

Fogyatékossggal élő emberek támogatása

Közép-Dunántúl régióban a 2001-es népszámlálás tanúsága szerint 59 011 fogyatékossggal élő (mozgássérült, értelmi fogyatékos, látássérült, hallássérült, beszédhibás) személy él. Ez a régió lakosságának 5,25%-a. A fogyatékossggal élők száma ma több mint másfélszerese az 1990-es népszámláláskor jegyzetteknek.

A fogyatékossggal élők számos olyan hátránnyal, akadállyal kerülnek szembe, mely egészséges embertársaik számára könnyen áthidalható. Nehézségekkel kell szembenézniük ügyeik intézésében (a hivatalok, nyilvános helyek, középületek jelentős része nem akadálymentes), a tömegközlekedés használatakor és az utcai közlekedésben. Az oktatáshoz és a kulturális javakhoz való hozzáférés területén számos akadállyal találkoznak (a közintézmények többsége nem felkészült a fogyatékossggal élők fogadására). A fogyatékos emberek többsége családja körében vagy saját lakásában él. Viszont az is tény, hogy nagyobb hányaduk él valamilyen bentlakásos intézményben, mint nem fogyatékos embertársaik.

A családjukkal vagy saját otthonban élő fogyatékosok napközbeni ellátását (felügyelet, foglalkoztatás, szabadidős tevékenység stb.) és ezzel családjuk tehermentesítését szolgálják egyes intézmények (fogyatékos személyek nappali intézménye, támogató szolgálat, gondozóház). Ezen intézmények száma 1995 óta 7-ről 10-re, férőhelyeik száma 2 és félszeresére, az itt ellátottak száma 3 és félszeresére emelkedett a régióban. Ma több mint 550 rászoruló jut hozzá ezen intézmények szolgáltatásaihoz. Ugyanakkor ezek az intézmények csak központi településeken találhatók meg, így a központoktól távolabb élő rászorulók és családtagjaik nem, vagy csak nehezen érhetik el ezeket a szolgáltatásokat.

Az önmagukról egyedül gondoskodni nem képes, fogyatékossggal élő emberek ápolását, gondozását, rehabilitációját, valamint lakhatását hivatottak megoldani a fogyatékosok bentlakásos intézményei. A fogyatékosok bentlakásos intézményeit túlnyomórészt magas létszám és „zsúfoltság” jellemzi a régióban. (Van olyan intézmény, ahol több mint 200 rászorulót gondoznak egyszerre.) Csekély lehetőség van ezeken az intézményeken belül a

rehabilitációra. Kevés a családi légkörű, emberléptékű lakóotthon, ahol sokkal több lehetőség nyílik a személyes gondoskodásra. Az ezen intézményekben ellátott gyermekek száma 60%-ra csökkent, a felnőttek száma viszont másfélszeresére nőtt. A régióban 2003-ban 291 gyermek és 1481 felnőtt fogyatékos élt bentlakásos intézményekben.

A munkaerőpiacon a fogyatékossgal élőknek töredékük, alig néhány százalékuk tud elhelyezkedni, miközben jelentős részük lenne képes nem sérült embertársával egyenértékű munka elvégzésére. Kevés a régióban az ő foglalkoztatásukat segítő, vagy őket foglalkoztató szervezet. Közép- Dunántúl régióban van a legkevesebb védett szervezet, az országban működő 92 védett szervezet közül mindössze 6 darab. A régió belüli eloszlás sem egyenletes, Fejérben 4, Veszprém és Komárom- Esztergom megyében viszont csak egy-egy ilyen szervezet található. Szintén Közép-Dunántúlon van a legkevesebb célszervezet, összesen 4, mindössze 15 telephellyel. Ez azt jelenti, hogy az országban található célszervezetek 6,5%-a, míg a telephelyek 3,2%-a található ebben a régióban. Az ezekben a szervezetekben foglalkoztatottak között a megváltozott munkaképességűek aránya az egész országban a legalacsonyabb, mindössze 39%. A foglalkoztatottak egy főre jutó átlagkeresete viszont ebben a régióban a legmagasabb, és a megváltozott munkaképességűek bére is az egyik legmagasabb az országban.

Szenvedélybetegek segítése

Közép-Dunántúlon nincs meg sem a szervezeti, sem a társadalmi háttere az ezen a területen végzendő hatékony munkának. Az addiktológiai intézetek száma – miközben az országban 1997 óta mindössze kettővel emelkedett – a közép-dunántúli régióban csökkent, és az azokban nyilvántartott betegek száma is megcsappant (az 1997-es 2841 főről 2001-re 2315 főre). Mindössze két szenvedélybeteg-rehabilitációt ellátó intézet működik a régióban, összesen 32 férőhellyel. A ráckeresztúri 12 férőhellyel rendelkező otthont a református egyház tartja fenn. Noszlopon Működik egy Rehabilitációs Ház, 20 férőhellyel.

Ezek mellett működik Székesfehérváron az Alba Caritas Hungarica Alapítvány Rév Szenvedélybeteg-segítő szolgálata, mely szintén egyházi fenntartású intézmény.

Több civil szervezet is bekapcsolódik valamilyen formában a szenvedélybetegek segítésébe, elsősorban önszervező csoportok működtetésével.

Hajléktalan emberek ellátása

Budapest után a vidéki nagyobb városokban koncentrálódik a hajléktalanság (a régióban Tatabánya, Veszprém, Székesfehérvár és Dunaújváros tekinthető ilyennek). A hajléktalan emberek tényleges számát nehéz megbecsülni, hiszen állandó lakhely híján nehezen érhetőek el a statisztikusok számára. Pontosabban csak a hajléktalanellátásba bekerültek számát tudjuk megmondani, miközben tudjuk, hogy tényleges számuk ennek többszöröse. 1995 óta az ellátásba bekerült hajléktalanok száma 170%-ra emelkedett a régióban (míg 1995-ben 422 hajléktalan ember részesült segítségben, addig 2003-ban már 718).

A hajléktalanellátás rendszere többféle ellátási formát tesz lehetővé (nappali melegedő, átmeneti szálló, éjjeli menedékhely, utcai gondozószolgálat, népkonyha). Ezek az ellátások a régió 10 000 főt meghaladó városaiban jelennek meg (kivéve Dorog, Bicske és Balatonfüred). Az ennél kisebb településeken viszont lényegében teljes egészében hiányzik a hajléktalanok gondozását végző intézményi háttér. (Ez éppen a társadalmi-gazdasági szempontból leghátrányosabb helyzetű kistérségeket – Enying, Aba, Adony, Kisbér, Sümeg, valamint Ercsi, Gárdony, Balatonalmádi és Zirc térségét – érinti.). Nappali melegedő 7, átmeneti szálló 13, éjjeli menedékhely 8 településen működik. Mind a 4 megyei jogú város biztosítja saját területén az utcai szociális munkát. A rehabilitáció intézménye viszont egészében hiányzik a régióból.

Innováció a szociális szférában

Módszertani intézmények

A jogszabályok által előírt feladatok ellátására a közép-dunántúli régióban 9 módszertani intézmény hoztak létre, melyből hat megyei szinten a szociális, ill. a gyermekjóléti ellátások területén működik. A három regionális szintű módszertani intézmény közül a hajléktalan személyek ellátásával kapcsolatos módszertan a Székesfehérvári Kríziskezelő Központban, a családsegítésé Tatabányán, míg a bölcsődei ellátásé Oroszlányban működik. Országos szintű módszertani intézmény nem működik a régióban.

Szociális felsőoktatás, szakemberképzés, K+F

Négy helyen folyik a szociális területen főiskolai szintű oktatás a régióban, Veszprémben és Székesfehérváron általános szociális munkásokat, Pápán és Esztergomban szociálpedagógusokat képeznek. A régióban a fent említett képzésekben a 2003/2004-es

tanévre felvehető hallgatók létszáma 294 volt. Ez az országos 4161 fős felsőoktatási felvételi keretszámhoz viszonyítva rendkívül alacsony, az országosnak mindössze 7 %-a. Az államilag finanszírozott képzés területén is hasonló ez az arány. Az országos 2172 fős felvételi keretszámnak mindössze 7,3%-át hirdették meg a régióban, azaz 159-et. Ugyanakkor a felvételi keretszámok 1998 óta növekednek a szociális területen. Az államilag finanszírozott helyek száma 2,5 szerezére, 62 főről 159 főre, az összes helyek száma pedig 2,3-szeresére, 127 főről 294 főre emelkedett 2002-re.

Civil szervezetek és piaci cégek a régió szociális ellátórendszerében

Az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézetnek 2004. első felében készült el egy – korábban már említett – kutatása *Szektorok közötti együttműködés a közép-dunántúli szociális szolgáltatások szervezésében a Közép-Dunántúlon* címmel. A kutatás részét képezte a szociális civil szervezetek és piaci cégek együttműködésének kérdésköre is. A régió belüli kép azt mutatja, hogy a két szektor között nincs igazán együttműködés. A szociális szervezetek a piaci cégeket mint adományozókat definiálják. Mivel nincs közös nyelv, ezért rendkívül nehéz a piaci szereplők megszólítása. Bár egyes nagyobb cégeknél jól lehatárolt adományozói gyakorlat van, azonban ez rendkívül rugalmatlan. Egy jól kidolgozott állami szintű adópolitikai támogatás mellett azonban nagyobb hajlandóságot mutatnának ezek a cégek a szociális területen való szerepvállalásra.

Problémaorientált, innovatív megoldások

A teljesség igénye nélkül három idevágó kísérletet említünk meg.

A Teljes Élet Szociális Alapítvány sérült gyermekek nyaraltatását vállalja Söréden, tehermentesítve ezzel a nyári időszakban a gyerekek szüleit. Külön „érdeme” a kezdeményezésnek, hogy mindezt teljes mértékben önkéntes segítők bevonásával képes megtenni.

A Dunaújvárosi Tud6sz program célja hátrányos helyzetű fiatalok munkaerő-piaci integrációja, els6sorban valamilyen képzésbe való bejutás segítségével.

Végül a veszprémi Támogatott Foglalkoztatás Szolgáltatás célja, hogy a sérült emberek emberi méltóságuk megtartásával – egyéni szükségleteiknek megfelelő, személyre szóló segítség mellett – „normál” munkahelyen, az elvégzett munka értékének megfelelő fizetésért dolgozhassanak.

